

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПЕРЕХІД ДО ПОЛІТИКИ «ЗБАГАЧУЮЧОЇ ЦИРКУЛЯЦІЇ МІЗКІВ»

Характерною ознакою сучасного періоду розвитку регіональних ринків праці (РПП) України є щораз більше їх включення в процес циркуляції світового освітнього капіталу. Даний феномен є принципово новим явищем не лише для нашої держави, але й усіх країн світу. Для прикладу, у Польщі на противагу односторонній еміграції висококваліфікованих спеціалістів (втраті інтелекту), яка має місце з 80-х років ХХ століття, циркуляція освітнього капіталу (циклічні поїздки з наступним поверненням поляків на батьківщину) збагачує досвідом і знаннями як представників наукової еліти, так і країну загалом. Нині стоїть завдання повернути на батьківщину тих співвітчизників, які покинули Польщу багато років назад, і котрі шукають способу шляхів для цього. Ситуація вимагає належного супроводу відповідної рееміграції політики з боку держави, розробки спеціальних механізмів її реалізації (для прикладу, формування і реалізації програм рееміграції). Аналогічні проблеми особливо актуальні й для сучасної України. Нині, як справедливо пишуть українські вчені, «рееміграція – це процес, який формується й реалізовується під впливом цілої низки чинників внутрішньої структури людини-мігранта та середовища її існування. Він може бути різних типів, форм, видів, його можна класифікувати за різними ознаками. Мотиваційне коло міграційної активності населення може замикатися як в межах територіальних кордонів держави, зокрема у випадку з поверненням осіб, переміщених в межах країни та демобілізованих військових (внутрішня рееміграція), так і з іншої держави (призначення або транзитної), в такому випадку йдеться про зовнішню рееміграцію (зокрема повернення біженців, шукачів притулку, трудових мігрантів). Тобто, рееміграція є механізмом соціальної політики, ...має особливе значення з позиції нової територіальної організації міграційної активності населення (лінійної, кругової)» [1]. Постає питання, як організувати в Україні перехід від втрати інтелекту до політики «збагачуючої циркуляції мізків».

Відповідно до даних статистики сучасні втрати України від еміграції висококваліфікованих спеціалістів, відтоку ноу-хау щороку зростають. Аналіз динаміки змін кількості виконавців наукових та науково-технічних робіт і дослідників в розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення (у віці 15-70 років) вказує на наступні значення: в 2005 р – 6,7 осіб, в 2015 році 5 осіб¹ **Україна, уп'ятеро скоротивши число дослідників, скотилася за цим показником до рівня країн Карибського басейну та держав, що**

¹ Наведено за даними EUROSTAT.

розташовані на південь від Сахари [2]. За даними спеціального обстеження міграційних настроїв студентів останніх курсів НУ «Львівська політехніка», бажання виїхати за кордон з метою працевлаштування висловили 94% майбутніх архітекторів і будівельників, 84% – комп'ютерних спеціалістів, 83% – хіміків, енергетиків, машинобудівників і ін.²

Очевидно, настала гостра потреба приступити Україні до розробки загальнодержавної політики обміну науковим потенціалом між державами. Реалізація вищенаведеної ініціативи повинна включати кілька різних блоків.

Без сумніву, вихідним моментом має бути ідеологічний блок – основа міграційних обмінів, з визначенням зав'язків між «збагачуючою міграцією мізків» та поняттями культурного, соціального, і інших капіталів.

Другий, так званий, операційний блок має стосуватися аналізу стану вітчизняних регіональних ринків праці як у їх традиційному вимірі, так і з врахуванням міграційної мобільності робочої сили (причому як висококваліфікованої, кваліфікованої, так і некваліфікованої праці).

Третій, моніторинговий блок має стосуватися постійного відстежування реагування змін ситуації на РПП під дією регуляторних важелів держави.

В контексті вирішення цих завдань доцільно вказати, що другий блок має на даний час найкраще теоретичне й прикладне забезпечення. Так, у сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі з питань економіки ринку праці, аналітики у сфері професійної зайнятості населення існує немало різних підходів до дослідження ринку праці. Показовими є праці, присвячені формуванню політики зайнятості населення на рівні окремих регіонів, в основі яких лежить аналіз та проноз регіональних ринків праці [3]. Органічним фундаментом таких досліджень є спеціальні маркетингові дослідження ринку праці [4], проведення соціологічних обстежень з метою отримання оцінок соціальних аспектів його функціонування (мотивацію трудової активності незайнятого населення регіону, причини виникнення відповідної ситуації, мотиваційні установки на працю кваліфікованих працівників й тимчасово незайнятого населення, аналіз їх підприєємницької активності тощо), моделювання ситуації в плані працевикористання на коротку та віддалену перспективу, розробка сценарних підходів щодо визначення пропозиції праці і т.п. Усі ці дослідження є передумовою вирішення завдань для розробки відповідних регіональних програм. Зазначимо, перелік цих завдань є доволі масштабний, він включає проведення наступних робіт: аналізування і прогнозування рівнів зайнятості і безробіття у регіоні на основі встановлених критеріїв їх оцінки, вибір типу соціально-економічної політики відносно зайнятості і безробіття у регіоні, визначення основних напрямків і пріоритетів регіональної політики зайнятості на основі загальнодержавної

² Наведено за даними дослідження І. Ключковської, О. Пятковської, Ю. Марусика. «Міграційні настрої студентів НУ «Львівська політехніка». Метод – анкетування. Генеральна сукупність – 6386 респ. Гранична похибка – 3,18%. Довірча вірогідність – 95%. Вибіркова сукупність – 827 респ.

(національної) цільової програми сприяння зайнятості населення з врахуванням інших загальнодержавних програм, які регулюють соціально-трудова сферу, виходячи з конкретних умов соціально-економічного розвитку регіону, створення постійно діючої і вдосконаленої соціально-трудової системи ефективності зайнятості населення регіону на основі реалізації регіональних програми зайнятості, оцінку соціально-економічної ефективності реалізації регіональної програми зайнятості. Цікавими є тренінги для HR-менеджерів з підбору персоналу, які пропонують різноманітні центри [5], і поради котрих можна використати при розробці політики «збагачуючої циркуляції мізків» (шість кроків до аналізу ринку: вияснення рівня доходу на який орієнтується кандидат, вивчення статистики, скільки претендентів є на ринку, які підходять, вивчення компанії-конкурента і число співробітників, вимоги до компетенцій і заробітна плата), вияснення рівня зарплати, яку пропонують конкуренти на ці ж посади і функціонал, ув'язка зарплати з перспективами кар'єрного зростання і пропонованим соцпакетом, внесення даних в таблиці з виділенням графів по усіх вищенаведених параметрах, їх аналіз, ранжування цих параметрів по значимості показників у конкурентів регіонального ринку праці).

Нині формування і реалізація в Україні загальнодержавної політики обміну науковим потенціалом між державами (політики «збагачуючої циркуляції мізків») – це комплексна проблема, котра тягне й інші аспекти розвитку ринку праці на стратегічну перспективу (залучення висококваліфікованих іноземних фахівців, повернення вчорашніх співвітчизників, залучення іноземних студентів і ін.).

Література

1. Садова У.Я., Рісна Р.Р. *Реєміграція як механізм соціальної політики у справах внутрішньо переміщених осіб в Україні // Регіональна економіка. – 2015. – № 2. – С. 55–64.*
2. Попович Олександр *Національна Академія наук України очима наукознавців – відповідь на статтю про «Зомбі – академію». // [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <https://commons.com.ua/uk/nacionalna-akademiya-nauk-ukrayini-ochima-naukoznavciv/>*
3. *Регіональні ринки праці: аналіз та проноз.* Садова Уляна, Семів Любов. *Редкол.: відп ред. ак. НАН України М.І.Долішній. – Львів, 2000. – 264.*
4. *Міграційний профіль України 2011-2015 // ДМС України – Київ. 2016 – С.56. // [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>*
5. *Аналіз ринка труда: руководство для HR-директора. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.hr-director.ru/rynok_truda*